

A 2009-2014 közötti időszakra szóló Nemzeti Környezetvédelmi Program 1. melléklete: A biológiai sokféleség megőrzésének stratégiája

Bevezetés.....	2
A biológiai sokféleségről szóló nemzetközi egyezmény haza végrehajtásának stratégiája	3
1. A biológiai sokféleség megőrzése és helyreállítása a védett természeti területeken kívül.....	4
2. A védett természeti területek állapotának megőrzése és javítása	4
3. Az ex-situ védelem megerősítése	5
4. Molekuláris biológiai módszerek és a biológiai sokféleség	6
5. A biológiai sokféleség fenntartható használata, és a fenntartható használathoz szükséges eszközrendszer kialakítása	7
6. A biológiai sokféleség és a természeti környezet megőrzéséhez, gazdagításához szükséges társadalmi tudatosság fejlesztése: oktatás, képzés, ismeretterjesztés	8
7. A genetikai erőforrások hasznosításából származó javak igazságos és méltányos elosztása.....	9
8. A biológiai sokféleség megőrzését szolgáló szempontok integrálása az egyes szektorok döntéshozatalába, az ágazati stratégiákba, a regionális, kistérségi és helyi tervekbe és programokba	9
8.1. Területhasználat.....	9
8.2. Vízgazdálkodás	10
8.3. Mezőgazdaság	10
8.4. Erdészet és erdőgazdálkodás	11
8.5. Halgazdálkodás, halászat, horgászat	12
8.6. Területfejlesztés és turizmus	13
8.7. Vadászat	14
8.8. Bányászat.....	14

Bevezetés

A biológiai sokféleség a földi élet sokszínűségét, az élőlények közti változatosságot jelenti, beleértve többek között a szárazföldi, a tengeri és más vízi ökológiai rendszerek változatosságát, valamint a fajokon belüli és a fajok közötti sokféleséget.

A biológiai sokféleség helyzete

Az emberi tevékenység alapvetően, és sok esetben visszafordíthatatlanul megváltoztatta, csökkentette Földünkön az élővilág sokszínűségét, amely pedig fennmaradásának, a változó körülményekhez való alkalmazkodásának alapvető feltétele. A biológiai sokféleség és az élő rendszerek egyre súlyosabb terheléseknek vannak kitéve, úgymint az élőhelyek pusztulása, a szennyeződés, a túlhasznosítás és a klímaváltozás.

Az ENSZ Főtitkára a közelmúltban közzétette a Millenniumi Ökoszisztéma Felmérés eredményeit, melyek bizonyítják életmódunk pusztító hatásait. Földünk élő rendszereinek az emberiség számára nyújtott legalapvetőbb szolgáltatásai, amelyek az emberi társadalom és gazdaság fennmaradásához szükséges javakat és feltételeket nyújtják, az ún. ökoszisztéma-szolgáltatások, mint például az élelmiszerek, a tüzelő- és rostanyagok, a gyógyszerek, a víz, a levegő, az éghajlat szabályozása, a talaj termékenységének fenntartása, a tápanyagok körforgása stb. egész földünkön sérültek. Ezt a túlzott mértékű, pazarló használatra és a stabilitásukat biztosító fajgazdagság csökkenésére lehet visszavezetni. Ez azt jelenti, hogy feléljük a Föld természeti tőkéjét, azaz már jelenleg is többet használunk el, mint amit a Föld természetes megújító rendszere pótolni, helyreállítani képes. Azon az erkölcsi kérdésen kívül, hogy van-e jogunk ehhez, esztétikai és nem utolsó sorban gazdasági szempontok is indokolják a hatékonyabb védelmet.

A biológiai sokféleség jelentősége

Gazdasági szempontból ugyanis a biológiai sokféleség a fentebb ismertetett ún. ökoszisztéma-szolgáltatásokon keresztül hajt hasznot a jelen és a jövő generációk számára. Nehéz pontos pénzbeli értéket tulajdonítani ezeknek a világszerte jelenlévő szolgáltatásoknak, de durva becslések szerint értékük eléri a több százmilliárd eurós nagyságrendet évente. E szolgáltatások az EU tagállamaiban, így hazánkban is a növekedés, a munkahelyek, az egészség és a jólét alapját képezik. E szolgáltatások kétharmada a felmérés szerint hanyatlik, amit bizonyít a talajtermékenység, valamint a beporzó rovarok állományainak csökkenése, egyes tengeri és édesvízi halállományok összeomlása és sok más aggasztó jelenség.

Legfontosabb veszélyeztető tényezők

A legfőbb környezetterhelések és a folyamat hajtóerői jól ismertek. Ilyen terhelést jelent az élőhelyek feldarabolódása, elszegényedése és pusztulása, amely a nem megfelelő földhasználat következménye, a túlzott mértékű hasznosítás, az inváziós idegen fajok (özönfajok) terjedése és a szennyezés. Az egyik legfontosabb hajtóerő pedig az egy főre jutó fogyasztás növekedése.

A kiváltó okok között sok helyen a kormányzati cselekvés hiányát is meg kell említeni, valamint azt, hogy a hagyományos közgazdaságtan nem ismeri el a természeti tőke és az ökoszisztéma-szolgáltatások értékét, így a gazdasági számításokban nem szerepelnek megfelelő súllyal. E negatív hatásokhoz társul az éghajlatváltozás, amelynek már érzékelhetőek a biológiai sokféleségre gyakorolt káros hatásai és végül a globalizáció által, hogy növeli a természeti erőforrások iránti igényt, hozzájárul az üvegházhatású gázok kibocsátásához, fokozza az idegen fajok elterjedését stb.

Európa az elmúlt 50 évben sajnos élen járt a leírt negatív folyamatokban, például az élő rendszerek ember által történt szétarabolódása kontinensünkön a legnagyobb mértékű. Magyarországon a negatív hatások, a mozgatórugók, a változások iránya fő vonalaiban ma már megegyezik azzal, amit Nyugat-Európában látunk, de a helyzet a korábbi természetvédelmi erőfeszítéseknek köszönhetően

jelenleg még kedvezőbb. Most még meg tudjuk állítani a hanyatlást, de csak jelentős szakpolitikai és gyakorlati változtatások árán.

A stratégia szükségessége

A biológiai sokféleségről vagy közérthetőbb **néven a földi élet védelméről szóló egyezmény** – melynek célkitűzése a biológiai sokféleség megőrzése, komponenseinek fenntartható használata, a genetikai erőforrásokból származó előnyök igazságos és méltányos megosztása – a fent leírtak miatt azt a célt tűzte ki, hogy 2010-re mérsékli ezt a pusztulási folyamatot. Az EU még ennél is ambiciózusabb volt, 2001-ben állam- és kormányfői a hanyatlási folyamat megállítását vállalták. Közvélemény-kutatások eredményei azt mutatják, hogy az EU polgárai nagymértékben támogatják és elvárják az ez irányú lépéseket. A Közösség szintjén alapjaiban már rendelkezésre áll az e célt megvalósító politikai keretrendszer. Ezt azonban nemzeti, tagállami szinten is meg kell teremteni, és megfelelően össze kell hangolni.

Ennek megvalósítása érdekében a biológiai sokféleségről szóló egyezmény minden részes fele – tehát hazánk számára is – előírja, hogy nemzeti stratégiát, tervet vagy programot kell kidolgoznia a biológiai sokféleség megőrzésére és fenntartható hasznosítására, vagyis az egyezmény céljainak megvalósítására. Ezen kívül az egyezmény döntéshozó szervének, a részes felek konferenciájának 9. találkozási ülése elfogadott IX/8. határozat sürgeti a részes feleket, hogy mielőbb, de lehetőleg 2010 előtt dolgozzák ki a biológiai sokféleség megőrzésére vonatkozó stratégiájukat és cselekvési tervüket, vagy e célból adaptáljanak más stratégiákat és programokat. A határozat kiemelten hangsúlyozza, hogy e stratégiák végrehajtásába be kell vonni az érintett feleket és ágazatokat. Az OECD 2007-ben környezetpolitikai teljesítményértékelést végzett hazánkban, melynek során javasolta a magyar biológiai sokféleség megőrzéséről szóló stratégia mielőbbi, Kormány általi elfogadását.

Hazánk biológiai sokféleség megőrzési stratégiájának és cselekvési tervének alapvetéseit évekkel ezelőtt szakértői csoportok dolgozták ki, majd a szakmai fórumokon is egyeztetett dokumentumot 2004. végén a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium vezetői értekezlete elfogadta. Ezeknek az alapvetéseknek a rövidített változata a biológiai sokféleségről szóló nemzetközi egyezmény hazai végrehajtásának stratégiája (a továbbiakban: Stratégia). A Stratégia, mely összhangban van az Európai Közösség biológiai sokféleség megőrzési stratégiájának célkitűzéseivel, az élővilág védelme szempontjából hazánkban jelentősnek ítélt ágazatok számára követendő célokat és feladatokat is megfogalmazza.

A biológiai sokféleségről szóló nemzetközi egyezmény haza végrehajtásának stratégiája

A Stratégia alapvető feladata, hogy hazánk rendkívül gazdag, változatos, egyedi, így az egész Föld biológiai sokféleségének megőrzése szempontjából is fontos élővilágának fennmaradását biztosítsa. Az európai léptékben kiemelkedő gazdagság Magyarország hegyvidékekkel övezett földrajzi helyzetéből adódik. Az itt megtelepedett élőlények és közösségeik sajátos evolúciós egységet képeznek. Az ország Kárpát-medencebeli fekvése egyfelől egy sajátos egység – az ún. Pannon ökorégió – kialakulását, másrészt a környező régiókkal való szoros kapcsolat folytonosságát teszi lehetővé, amely az élővilág sokszínűségének fennmaradása szempontjából kiemelkedő fontosságú. A területen érvényesül a kontinentális, az atlanti, a szubmediterrán és az alpesi klímahatás is, melyek együttesen alakítják ki az adott térségre jellemző gazdag élővilág környezeti feltételeit.

A Stratégia célja, hogy jelentősen lassuljon a biológiai sokféleség csökkenése, és a sokszínűség jelenlegi szintjét stabilizáló intézkedések hosszú távú kedvező kihatásai a korábban tönkrement élőhelyek helyreállításával, az élővilágra való odafigyeléssel 2030-ra még a jelenleginél is kedvezőbb helyzetet alakítsanak ki.

Ehhez a biológiai sokféleség megőrzésének, mint prioritásnak be kell épülnie a szektorokat áthidaló politikába és programokba, valamint a legfontosabb szektorok célkitűzései közé. Így a természeti erőforrások védelme és fenntartható használata szempontjából meghatározó szerepet játszó

ágazatok, úgymint a mezőgazdaság, az erdészet, a halászat, a területrendezés, az infrastrukturális fejlesztések (energia, közlekedés), az ipar, a turizmus, a gazdaság és fejlődés, a bányászat, valamint a nemzetközi kereskedelem stratégiájába és programjaiba. Ennek elérése érdekében - a biológiai sokféleségről szóló egyezményrel és az Európai Unió biológiai sokféleség stratégiája célkitűzéseivel összhangban - a magyar Stratégia az alábbi feladatokat jelöli ki:

1. A biológiai sokféleség megőrzése és helyreállítása a védett természeti területeken kívül

Stratégiai megfontolások

1. A bioszféra egységes egész, működésének feltétele, hogy a természet elemeit, a fajokat, az életközösségeket, az ökoszisztémákat egységben, működőképességük fenntartásával őrizzük meg.
2. A vadon élő növényeket és állatokat csak élőhelyeikkel, életközösségeikkel együtt lehet megtartani. Ugyanakkor a védett természeti területeken lévő élőhelyek kiterjedése sok esetben nem elegendő a fajok hosszú távon életképes állományainak megőrzésére, ezért gondoskodni kell a védett természeti területeken kívül is az élőhelyek megtartásáról.
3. Egyetlen faj fontosságát sem lehet vitatni. Minden fajt, mint potenciális értéket kell kezelni, vizsgálni kell a rendszerben betöltött szerepét, illetve erőforrásként való alkalmazhatóságát.
4. A biológiai sokféleség védelmét tájszinten is meg kell valósítani. Ösztönözni kell a természetes élővilág szempontjából elsődleges fontosságú tájak arculatának megőrzését, ami a tájszintű sokféleség megóvásával és megfelelő kezelésével lehetséges.
5. A Natura 2000 hálózat egységességét szem előtt tartva törekedni kell a táji térszerkezet természetes elemeinek folytonosságára, az ökológiai folyosók működőképességének megőrzésére és helyreállítására.

Cselekvési irányok

1. A madár- és élőhelyvédelmi irányelvek alkalmazása kapcsán biztosítani kell az irányelvek függelékein szereplő fajok hosszú távú megőrzését természetes elterjedési területeiken.
2. Az egyes ágazatok döntéshozatali folyamatában, az ágazati stratégiákban és tervekben kellő mértékben figyelembe kell venni a biológiai sokféleség megőrzésének szempontjait, a természetes élőhelyek ökológiai jellemzőinek megőrzését és az élőhelyek összeköttetések fenntartását.
3. Törekedni kell a kultúr-, a természetközeli és a természetes élőhelyek megfelelő arányára és mozaikosságára az ott élő fajok sajátosságait figyelembe véve.
4. A területfejlesztési/rendezési tervek készítésekor, különösen a vonalas infrastruktúrák vezetésének tervezésénél gondot kell fordítani az ökológiai folyosók működőképességének fenntartására.
5. Az élőhelyek feldarabolódását leginkább előidéző közlekedési infrastruktúrafejlesztéseket a zöld folyosók helyzetének ismeretében, az élőhelyek feldarabolásának elkerülésével szükséges elvégezni. A már megépített, illetve az ezután megépítendő utakon olyan átjárók, összeköttetések szükségesek, amelyek az élőlények mozgását lehetővé teszik.
6. Biztosítani kell az országhatárokon keresztül is az élővilág vándorlási lehetőségeit a határok mindkét oldalán lévő, megfelelő élőhelyek összeköttetésekkel.
7. Az élőhelyek ökológiai jellemzőinek megőrzése érdekében fel kell tárnai az ipari, a közlekedési és az energetikai szektorokból származó veszélyforrásokat, valamint az éghajlatváltozás hazánk biológiai sokféleségére gyakorolt hatásait.

2. A védett természeti területek állapotának megőrzése és javítása

Stratégiai megfontolások

1. A biológiai sokféleség megőrzése érdekében a természetes élőhelyeknek, életközösségeknek, illetve az ott élő fajok állományai megőrzésének szempontjait előnyben kell részesíteni a rövid távú gazdasági érdekekkel szemben.

2. Minden olyan tervnek vagy programnak, amely jelentős hatást gyakorolhat a védett természeti területekre, tartalmaznia kell a lehetséges hatások feltárását akkor is, ha azt a védett terület határán kívül valósítják meg.

3. A védett természeti területeket úgy kell kezelni, hogy a természetes folyamatok érvényesüljenek, kivéve, ha a védelem célja egy olyan kultúrtáj fenntartása, ahol hagyományos gazdálkodás folyik. A kezelésnek meg kell akadályoznia az életközösségek leromlását, valamint zavarását.

4. El kell érni, hogy az élőlény-populációk tartósan életképes mérete, genetikai és demográfiai szerkezete, illetve a fajok elterjedési-szaporodási lehetősége az in-situ védelem fő szempontjaként minden területen jelenjen meg.

5. A megelőzés elvének alkalmazásával olyan intézkedéseket kell hozni, amelyekkel megakadályozható, hogy az inváziós fajok (özönfajok) káros hatást gyakoroljanak az ökoszisztémákra, az őshonos fajokra vagy az élőhelyekre. Ahol csak lehetséges, meg kell szüntetni azokat a kockázatokat, amelyeket az özönfajok okoznak. Ehhez alapvető kutatások szükségesek.

6. A védett területek hálózatát úgy kell kialakítani, hogy az egyes területfoltok között a biológiai sokféleség elemeinek, köztük az életközösségekben fontos szerepet betöltő kulcsfajoknak a mozgása, vándorlása biztosítva legyen, illetőleg az élőlény-populációk közötti genetikai kapcsolat fennmaradjon.

Cselekvési irányok

1. Végre kell hajtani az Európai Unió madár- és élőhelyvédelmi irányelveiben előírt feladatokat, különös tekintettel a Natura 2000 területek hálózatára.

2. Valamennyi védett természeti és Natura 2000 területen meg kell teremteni a hazai jogszabályoknak és a nemzetközi követelményeknek megfelelő működtetés személyi, tárgyi és pénzügyi feltételeit.

3. Meg kell őrizni a védett vizes területeket, és ha szükséges, élőhely-rekonstrukciós programokkal biztosítani kell ezeknek a különösen érzékeny és fajgazdag területeknek a fennmaradását.

4. El kell készíteni a védett természeti területek kezelési terveit, és biztosítani kell azok végrehajtását.

5. A jelentős védett természeti területek esetében szükség szerint gondoskodni kell olyan védőövezetek (pufferterületek) kialakításáról, ahol fenntartható tájgazdálkodás folyik.

6. Folytatni kell az élőhelyek helyreállítását és az ezzel kapcsolatos kutatásokat.

7. Sürgős intézkedéseket kell hozni az inváziós fajok terjedésének megelőzésére és megállítására. Meg kell vizsgálni a szándékosan betelepített, illetve spontán terjedő fajok biológiai sokféleségre gyakorolt hatását, meg kell állapítani, hogy milyen emberi hatások segítik elterjedésüket, majd intézkedéseket kell hozni az inváziós fajok terjedését elősegítő hatások megszüntetésére.

3. Az ex-situ védelem megerősítése

Stratégiai megfontolások

1. A természetes élővilág megőrzésének vitathatatlanul leghatékonyabb, legolcsóbb és hosszú távon az egyetlen biztos módja az in-situ védelem. Ennek minden esetben elsőbbséget kell biztosítani, amit kiegészíthet szükség esetén az ex-situ megőrzés módszere. Az ex-situ megőrzés használható például bizonyos növényfajok visszatelepítésénél, a csökkenő állományok egyedszámának stabilizálására, illetve megerősítésére, ha azok a kritikus méretre csökkentek a természetben.

2. A természet vagy tenyésztett fajok, illetve alfajok esetében a genetikai leromlás elkerülése és egy genetikailag változatos, szaporodóképes állomány fenntartása a cél, amellyel biztosítható a fajok és változatok jövőbeni életképessége.

3. Az ex-situ megőrzéssel fenntarthatjuk azokat a fajokat, amelyek valamilyen speciális élőhelyi feltételhez való alkalmazkodás genetikai programját hordozzák, illetve olyan, a környezeti hatásokkal szemben nagy tűrőképességű, betegségekkel szemben ellenálló fajtaikat, amelyek tulajdonságai hasznosíthatók a fajtanemesítésben.

4. Az ex-situ megőrzés összekapcsolható a természetes életközösségek, a hagyományos gazdálkodási módok és kultúrák újraélesztésével, melyek genetikai tartalékokat, forrásokat jelentenek.

Cselekvési irányok

1. A megfelelő ex-situ védelem lehetőségeit ki kell alakítani a vadon élő fajok és a kultúrnövények vadon élő rokonainak megőrzése érdekében, valamint a vadon élő növények és az élelmiszertermelésben hasznosított fajokra vonatkozóan minden olyan esetben, amikor ezek in-situ védelme nem megoldható vagy veszélyeztetett.

2. Meg kell állapítani azon természetes fajok körét, amelyeknél az ex-situ megőrzésnek szerepe lehet és segítségével ezek kellő állományban fenntarthatók és alkalmassá tehetők a természetbe való visszatelepítésre. Mindehhez módszertani kutatások is szükségesek.

3. A génbankoknak, a botanikus kerteknek és az állatkerteknek segítséget kell nyújtaniuk a honos, veszélyeztetett fajok megőrzésében és szükség esetén azok visszatelepítésében.

4. Ki kell dolgozni az ex-situ módon megőrzésre kerülő fajok génbankokban történő megőrzésének lehetőségeit.

5. A magyar vadon élő flórában és a mezőgazdasági haszonnövényekben rejlő géntartalék megőrzésére nemzeti génbankhálózatot kell fenntartani, melynek működési feltételeit biztosítani kell. Fel kell mérni, be kell gyűjteni és meg kell őrizni a magyar flóra elemeit, és ki kell dolgozni a genetikai értékek közgazdasági értékelésének módját.

6. Az agrobiodiverzitás ex-situ megőrzésének hatékonyságát erősíti, ha minél több fajta megőrzése in-situ körülmények között valósul meg. Ezért a védett természeti területek közelében élő lakosság számára olyan lehetőségeket, kedvezményeket és jogokat kell biztosítani, amelyek a néprajzi és agrártörténeti hagyományokon alapuló természetelvű gazdálkodásra, természetes anyagok feldolgozására ösztönöznek.

7. Amennyiben a termesztett növényekkel és tenyésztett állatokkal kapcsolatos állami intézkedések kiveszőben lévő fajtákra terjednek ki, akkor vetőmag, csemete, illetve állomány kihelyezéssel díjtalanul kell, hogy történjen, vagy számottevő állami támogatással kell, hogy a termesztésre és tenyésztésre vállalkozó helyi lakosokhoz kerüljön.

8. A vadon élő flóra megőrzése esetében az in-situ védelemnek kell elsőbbséget élveznie, melynek kiegészítésére az ex-situ megőrzés feltételeit kell kialakítani.

4. Molekuláris biológiai módszerek és a biológiai sokféleség

Stratégiai megfontolások

A biológiai sokféleség védelmének egyik pillére az élővilág genetikai sokszínűségének fenntartása. A modern molekuláris genetikai eljárások közül bizonyos módszerek elősegíthetik a biológiai sokféleség fennmaradását, míg mások komolyan veszélyeztetik azt. Három csoportra oszthatjuk a szóban forgó módszereket, és ezeknek külön-külön más és más a biológiai sokféleségre esetlegesen gyakorolt hatása:

- genetikailag módosított szervezetek termesztése/tenyésztése,
- egyéb biotechnológiai alkalmazások,
- egyéb (nem biotechnológiai) molekuláris módszerek alkalmazása.

Ezek közül az első pontban leírt módszerek azok, amelyekkel létrehozott genetikailag módosított növények, a szabad természetbe kijutva leginkább veszélyeztethetik a biológiai sokféleséget. A modern biotechnológia módszereivel létrehozott, genetikailag módosított szervezetek felhasználása és alkalmazása a gyakorlatban ma még nem tisztázott és előre nem látható egészségügyi (beleértve minden élő szervezet egészségét), társadalmi-, természeti-környezeti, valamint gazdasági következményekkel, veszélyekkel járhat. Ezért genetikailag módosított szervezeteket kizárólag a megfelelő hatásvizsgálatok elvégzése után, teljes társadalmi ellenőrzés mellett, részletes jogi szabályozás alapján és az illetékes hatóságok által kiadott engedélynek megfelelően lehet létrehozni és felhasználni.

Cselekvési irányok

- A genetikailag módosított szervezetekre vonatkozó nemzetközi szabályozás, a biológiai biztonságról szóló Cartagena Jegyzőkönyvben foglaltak végrehajtása.
- Minden egyes genetikailag módosított szervezet esetében az engedélyezési eljárás során részletes ökológiai hatásvizsgálatot kell végezni, és csak azokat lehet engedélyezni, melyek nem járnak környezeti kockázattal.
- A genetikailag módosított szervezetekkel kapcsolatos engedélyezési eljárás során az elővigyázatosság elvét teljes mértékben figyelembe kell venni, valamint a Pannon ökorégió jellegzetességeinek megőrzését szem előtt kell tartani.
- A szabad környezetbe kijuttatott, genetikailag módosított szervezeteket, valamint a környezetre és az emberi egészségre gyakorolt hatásukat a kibocsátást követően is folyamatosan nyomon kell követni és negatív hatások észlelése esetén intézkedni kell. Ezért szükséges a genetikailag módosított szervezetek, illetve a belőlük készült, vagy genetikailag módosított szervezetet részben tartalmazó termékek, ellenőrzésére hivatott szervezeti háttér kialakítása.
- Alapvető feladat a felvilágosítás, az oktatás és az információkhoz való hozzáférés biztosítása.

5. A biológiai sokféleség fenntartható használata, és a fenntartható használathoz szükséges eszközrendszer kialakítása

Stratégiai megfontolások

1. A biológiai erőforrások használata nem csökkentheti, vagy veszélyeztetheti a használt erőforrás életképességét, használatának jövőbeli lehetőségét, továbbá nem befolyásolhatja hátrányosan az erőforrást támogató vagy ahhoz kapcsolódó rendszereket.

2. A területfejlesztési politikák meghatározóak a fenntartható erőforrás-használat szempontjából. A fejlesztések a gazdasági tevékenységek kiegyensúlyozottabb elosztásával segíthetnek abban, hogy elkerüljük a területek túlzott kizsákmányolását, és elősegíthetik, hogy mindenhol figyelembe vegyék a biológiai sokféleség megőrzésének szempontjait. Ezért a terület- és vidékfejlesztési politikáknak a fenntarthatóság elvein kell nyugodniuk.

3. A vidékfejlesztési politikának sajátos dimenziót ad az a tény, hogy napjainkig a vidék gazdasági-infrastrukturális fejlettsége, és az ott található biológiai sokféleség között fordított arányosság állt fenn, azaz a biológiai sokféleség értékeit az elmaradott vidék őrizte meg. Ezért teljesen újszerű tervezésre, értékszemléletre, a fenntartható fejlődés gyakorlati megvalósítására van szükség, hogy a vidék fejlődésével a jövőben ne károsodjanak a természeti értékek. A vidéki területek azért is kiemelkedő jelentőségűek, mivel sok esetben folyamatos mezőgazdasági tevékenység szükséges az értékes élőhelyek fenntartásához.

4. A biológiai sokféleség komponenseinek fenntartható használata csak úgy valósulhat meg, ha kellőképpen ismerjük a rendelkezésünkre álló erőforrásokat, ha kellő tudományos ismerettel és a fenntartható használatra kifejlesztett technológiákkal rendelkezünk, és ha megfelelő központi és helyi intézményrendszer alakul ki a hozzá tartozó jogi és közigazdasági szabályozással.

5. Tudatosítani kell a társadalomban a biológiai sokféleséget, mint értéket, ehhez megfelelő lépések szükségesek a közoktatásban és az iskolán kívüli nevelésben is.

6. Annak érdekében, hogy a megelőzés elvét a gyakorlatban is érvényesíthessük, komoly figyelmet kell szentelnünk a különböző nemzeti, regionális és helyi fejlesztési tervek megalkotására és felülvizsgálatára. Ennek során a biológiai sokféleség megőrzése és fenntartható használata szempontjából értékelnünk kell ezeket a terveket.

7. Nagyobb súlyt kell kapniuk a biológiai sokféleség megőrzését elősegítő gazdasági jellegű ösztönzőknek (támogatások, adók, díjak, önkéntes megállapodások).

Cselekvési irányok

1. A párhuzamos kutatások és támogatások elkerülése érdekében a kutatási feladatokat össze kell egyeztetni, és ha lehetséges, akkor nemzetközi együttműködésben kell folytatni az Európai Unió Kutatási és Fejlesztési Keretprogramjain belül folyó kutatásokkal.

2. A biológiai sokféleség és az egyes szektorok közötti összefüggések alkalmazott kutatási feladatainak programját és forrásait az egyes szektorokon belül, de a szektorok közti kapcsolatokat figyelembe véve kell megvalósítani. A kutatások eredményeinek széleskörű megismertetését és az eredmények döntéshozatalban történő alkalmazását biztosítani kell.

3. Össze kell gyűjteni, rendszerezni, egyeztetni és kiegészíteni az ország biológiai sokféleségére vonatkozó legfontosabb ismereteit. Olyan módszereket kell alkalmazni, amelyek elkerülik, vagy a lehető legkisebbre csökkentik a természetbe történő nagyobb beavatkozást, károkozást.

4. Biztosítani kell a természetvédelmi ágazatban a Természetvédelmi Információs Rendszer teljes körű működtetését, folyamatos frissítését.

5. Gondoskodni kell a legfontosabb, országos és regionális szempontból reprezentatív információk egységes rendszer szerinti felvételezéséről, kezeléséről, rendszeres értékeléséről, ezen információk közzétételéről és hozzáférhetőségéről.

6. Gondoskodni kell arról, hogy az információk valóban hasznosuljanak a helyi, regionális és nemzeti programok tervezésénél, hogy a legfontosabb információk eljussanak a döntéshozókig és a lakossáig.

7. Folyamatosan fejleszteni kell a Biológiai Sokféleség Egyezmény nemzetközi információs rendszerének hazai adatbázisát.

6. A biológiai sokféleség és a természeti környezet megőrzéséhez, gazdagításához szükséges társadalmi tudatosság fejlesztése: oktatás, képzés, ismeretterjesztés

Stratégiai megfontolások

1. A biológiai sokféleség megőrzését és fenntartható használatát veszélyeztető tényezők jelentős része az ellentétes, rövid távú gazdasági érdekek mellett az emberek felfogásából, magatartásából ered. A Stratégia ezért csak akkor valósulhat meg, ha a társadalom tisztában van a biológiai sokféleség jelentőségével, értékével. A jelenlegi szemlélet megváltoztatása hosszú távú, közös erőfeszítéseket kíván az oktatás és a nevelés szereplőitől.

2. A társadalmi tudatosság alapvető feltétele a biológiai sokféleség megőrzésének, ezért ezt támogató fogyasztói politika kialakítása szükséges.

3. A szemléletformálás célja új erkölcsi és viselkedési normák kialakítása, a környezeti tudatosság erősítése a biológiai változatosság megőrzése érdekében. El kell ismerni, hogy az élet minden formája egyedülálló, így jogosult a tiszteletre, tekintet nélkül arra, hogy hasznos-e az ember számára vagy sem.

4. Ki kell alakítani azokat a képzési formákat, amelyek a Stratégia végrehajtását képesek szakmailag jól képzett emberekkel ellátni.

5. Átfogóan, az iskolai oktatás és nevelés minden szintjén gondoskodni kell arról, hogy a biológiai sokféleséggel kapcsolatos összefüggések megismertetése, a fenntartható fejlődéssel kapcsolatos tudás és szemlélet kialakuljon. Nemcsak a speciális ismeretekre kell törekedni, hanem az összefüggésekre is fel kell hívni a figyelmet.

6. A döntéshozók ismereteinek bővítése során arra kell törekedni, hogy tisztában legyenek a biológiai sokféleség jelentőségével, különösen azoknak az ágazatoknak az irányítóit, amelyek tevékenysége döntő mértékben meghatározza a biológiai sokféleséget.

7. Környezeti ügyekben biztosítani kell a nyilvánosság számára az információkhoz való hozzáférés jogát és a döntéshozatalban való részvételt. Bátorítani kell a társadalom különböző szereplőit, hogy éljenek a társadalmi részvétel törvény adta lehetőségével.

8. Magyarországnak, földrajzi helyzetéből adódóan, elemi érdeke fűződik ahhoz, hogy a szomszédos országok is megőrizzék biológiai sokféleségüket, területük természetes állapotát. Ez közösen megvalósuló biológiai sokféleség megőrzési politikát és térségi együttműködést igényel.

9. Magyarország biológiai sokfélesége fontos erőforrás az ország további fejlődéséhez, mely egyben közös európai érték is. Ezért a döntéshozóknak fel kell ismerni, hogy Magyarország, illetve a Kárpát-medence biológiai változatossága a jövő fejlődésében meghatározó szerepet fog játszani, és a biológiai sokféleség megőrzése Kárpát-medencei együttműködést igényel.

10. Az együttműködés keretében fontos a biológiai sokféleség megőrzése és fenntartható használata érdekében tett különböző nemzeti szintű és uniós tervek, illetve akciók összehangolása.

11. A biológiai sokféleség megőrzésének szempontjait integrálni kell az egyes szektorok politikájába.

12. Az egyes tervezett tevékenységek engedélyezésénél fel kell tárnai azokat a hatásokat is, amelyek más államok területén veszélyeztetik a biológiai sokféleséget, az eredményekről az egyezmény szerinti eljárásnak megfelelően értesíteni kell a szomszédos országokat, illetve meg kell előzni a veszélyeztető hatásokat.

7. A genetikai erőforrások hasznosításából származó javak igazságos és méltányos elosztása

Stratégiai megfontolások

1. A genetikai erőforrásokra vonatkozólag a Biológiai Sokféleség Egyezmény megerősítette az egyes országok szuverén jogát saját genetikai erőforrásaik felett, valamint az adott országok által kölcsönösen elfogadott feltételek melletti hozzáférhetőséget.

2. Az Egyezménnyel és a nemzeti jogszabályainkkal összhangban kölcsönösen elfogadott feltételek és megegyezések alapján kell elősegíteni a genetikai erőforrásokhoz más Szerződő Felek hozzáférést és ezen erőforrások hasznosításából származó hasznok igazságos és méltányos megosztását a származási országgal.

Cselekvési irányok

1. A Biológiai Sokféleség Egyezmény szabályozásával összhangban a genetikai erőforrásokhoz való hozzáféréssel és a hasznosításukból származó javak igazságos elosztásával kapcsolatos feltételek kialakítása, beleértve az esetleges jogi szabályozást is.

2. A genetikai erőforrások megismerésére, megőrzésére és fenntartható használatára irányuló kutatások kezdeményezése, kutatási együttműködések kialakítása.

3. Együttműködés a legjobb erőforrás-hasznosítási technológiák használatának és azok átadásának elősegítésére.

8. A biológiai sokféleség megőrzését szolgáló szempontok integrálása az egyes szektorok döntéshozatalába, az ágazati stratégiákba, a regionális, kistérségi és helyi tervekbe és programokba

8.1. Területhasználat

A biológiai sokféleség megőrzése, a táj harmonikus használata és rendezése az emberiség fennmaradásának feltétele. A biológiai sokféleség csak saját létfenntartó rendszereinek és folyamatainak működése útján őrizhető meg. A különböző célú és jellegű területhasználatok e létfenntartó rendszerekre és folyamatokra jelentős hatást gyakorolnak. A területhasználat alakulása ezért kulcsfontosságú a sokféleség minden – genetikai, faji, élőhelyi, táji – szintjének fenntartásában.

A biológiai sokféleség védelmének szempontjait a településektől az országosig minden döntési szinten figyelembe kell venni, mert csak így épülhet be a polgárok, a társadalmi szervek, a vállalkozók és kamaráik, az önkormányzatok és szövetségeik programjába. Ezért indokolt a biológiai sokféleség megőrzésének szempontjait közvetlenül is integrálni a területi és települési tervrendszerekbe. A kettős beépülés növeli a biológiai sokféleség megőrzés érvényesítésének esélyét.

A természet, a társadalom és a gazdaság integrált rendszerében, a területi folyamatok alakulásában a területi tervezésnek és döntéseknek jelentős szerepe van. A döntéseknél megfelelő figyelmet kell

fordítani az élőhelyek összeköttetésének biztosítására, valamint a területi tervezésben és a természeti erőforrások hasznosításánál olyan jogi, gazdasági és egyéb eszközök kialakítására és érvényesítésére, amelyek figyelembe veszik ezen koherencia megőrzését.

Cselekvési irányok

- Olyan magyarországi tájszerkezet, tájhasználat, ökológiai-gazdasági egység, tájkép kialakítására kell törekednünk, amelyben a városok zöldfelületi rendszerbe ágyazottak.
- Az infrastruktúra vonalas létesítményeit tájba illesztett módon kell kialakítani.
- Meg kell állítani a településeken a zöld felületek csökkenését.

8.2. Vízgazdálkodás

A hazai stratégia alapelve a biológiai sokféleség fenntartása és helyreállítása a teljes felszíni vízhálózatban; a védett természeti, illetve nemzetközi egyezmények – különösen a Ramsari Egyezmény – hatálya alá tartozó területeken a teljes körű védelem; a nem védett területeken pedig a vízhasználat érdekeit is figyelembevevő, hosszú távon is hatékony védelem biztosítása.

A biológiai sokféleség fenntartására irányuló törekvésekben nem hagyható figyelmen kívül a vízgazdálkodás vonatkozásában az álló- és áramló vizekhez kapcsolódó szárazföldi ökoszisztémák hatása. Nyilvánvaló ezeknek a befolyása a víz állapotára és minőségére. Az ország felszíni vízrendszerének egyik jellegzetessége az, hogy a víz 95%-a az országhatáron túlról származik. Országos célkitűzéseink a biológiai sokféleség fenntartása érdekében ezért a határokon kívüli hatásokat sem hagyhatják figyelmen kívül. Ugyanígy a hazánk határain átnyúló, vagy a hazánkat elhagyó felszíni vizek, vízfolyások a szomszédos országok területén lehetnek meghatározóak a biológiai sokféleség alakulására.

Cselekvési irányok

- A védett területek állapotának megőrzése és javítása, az esetlegesen leromlott állapotú, védett természeti területen lévő vizek rekonstrukciója.
- A biológiai sokféleség megőrzése és fejlesztése a védett területeken kívül.
- A víz keretirányelvnek megfelelően vizeink jó ökológiai állapotának biztosítása.
- Hatékony intézkedések bevezetése a vizeink természetes élővilágát veszélyeztető inváziós fajok ellen.
- A területfejlesztési és területrendezési célok és elvek, valamint a vizek biológiai sokfélesége szempontjából fontos célkitűzések közötti összhang megteremtése.

8.3. Mezőgazdaság

Magyarország területének 62,9%-a mezőgazdaságilag hasznosított terület, amely a szántóföldi növénytermesztésen, az ültetvénykultúrákon, a réteken-legelőkön és az állattenyésztésen keresztül szorosan összefonódik a biológiai sokféleséggel, a tájszerkezettel és a tájhasználattal. A hazai mezőgazdaság a nemzetgazdaság más ágaival nem helyettesíthető. A tervezéskor egyaránt figyelembe kell vennie az emberek napi megélhetését, az ország gazdasági céljait és a társadalom hosszú távú érdekeit szolgáló, a biológiai sokféleség megőrzésére irányuló törekvéseket, vagyis a mezőgazdálkodás multifunkcionális jellegét. Ezért különösen fontos a környezeti szempontból fenntartható agrár-környezetgazdálkodás általánossá tétele, az agrártámogatási rendszerek ilyen irányú szerepének erősítése és a biológiai sokféleség megőrzésével kapcsolatos szemlélet kiterjesztése a természetes és kultúrvegetáció határterületeire, a szántóföldi területekre, a gyepekre, a zöldség- és gyümölcskultúrákra, a szőlőültetvényekre, az extenzív gazdálkodási rendszerekre s mindenféle más kiskerti, házi kerti, hobbikerti stb. területekre.

Kiemelt fontosságú, főleg a klímaváltozás veszélyei miatt a mezőgazdaságban használt és a természetes élővilág elemeit megőrző génbankok, a nemzeti génbank hálózatunk szerepének erősítése. Feladatunk a fenntarthatóság, a többfunkciós mezőgazdaság, a tájban értelmezett minőségi irányultság igényeit érvényesítő agrár-, vidék- és területfejlesztési politika szorgalmazása. A sokféleség a

kiegyensúlyozott, hosszú távon fenntartható és környezetkímélő mezőgazdálkodásnak és a harmonikus környezet- és talajhasználatnak alapkövetelménye.

Cselekvési irányok

- A környezeti szempontból fenntartható agrár-környezetgazdálkodás általánossá tétele.
- A táj- illetve földhasználati rendszerek fejlesztése a biológiai sokféleség megőrzés szempontjának figyelembe vételével.
- A biológiai sokféleség megőrzését elősegítő gazdálkodási rendszerek, termőhelyi modellek kidolgozása és terjesztése.
- A szántóföldi növénytermesztés és vetésszerkezet biológiai sokféleséget javító átalakítása.
- A kertészeti növénytermesztés biológiai sokféleséget javító fejlesztése.
- Az állattenyésztés genetikai változatosságot fenntartó fejlesztése.
- Az emberi beavatkozás, valamint az aszály, az ár- és belvíz biológiai sokféleséget módosító hatásainak mérséklése.
- A Natura 2000 területek biológiai sokféleségének megőrzése az agrártámogatási rendszereken keresztül.
- Irányváltás a mezőgazdasági kutatás-fejlesztés terén, a rendszerszemléletű kutatások támogatása.
- A fenntarthatóság, a többfunkciós mezőgazdaság, a tágan értelmezett minőségi irányultság igényeit érvényesítő agrár-, vidék- és területfejlesztési politika szorgalmazása.

8.4. Erdészet és erdőgazdálkodás

Az erdők hazánkban a természetes állapotú biológiai sokféleség kiemelkedő hordozói. A hazai erdőkhöz kötődő fajok nagy száma jelzi, hogy az erdőknek nemcsak egyes kiemelt – védett vagy fokozottan védett – fajok védelmében, hanem az általános biológiai sokféleség megőrzésében is óriási szerepük van. Ezért az erdők védelme esetén nemcsak egyes kiemelt fajok, hanem a teljes, működő rendszer megőrzésére kell törekedni.

Az erdőkre vonatkozóan az alábbi alapelveket kell szem előtt tartani:

- Erdeink biológiai sokféleségének megőrzése nem valósítható meg csupán a természetvédelmi oltalom alatt álló területeken, hanem egész rendszereket – indokolt esetben a természetes tájakat – kell a hozzájuk tartozó védőövezetekkel, azok ökológiai potenciáljával együtt védelemben részesíteni.
- A biológiai sokféleség megőrzése érdekében elsősorban a természetes erdődinamikai folyamatok megőrzésére és azok érvényesítésére kell a hangsúlyt helyezni. Az erdők tekintetében ez azt jelenti, hogy a természetes erdő rezervátumként való megőrzése helyett azoknak a természetes folyamatoknak a minél teljesebb megőrzésére kell törekedni, amelyek lehetővé tették e bonyolult életközösség kialakulását. Degradált és átalakított erdőállományainkban sok esetben e folyamatok érvényesülésének segítése, a folyamatok beindítása a kezelés célja.
- A természetes erdődinamikai folyamatok érvényesítése és az ezek hatására kialakuló dinamikus erdőkép számtalan olyan elemet tartalmaz, amely kiemelten kedvez a biológiai sokféleség megőrzésének (pl. változatos erdőszerkezet és fafaj-összetétel, idős és holt fák jelenléte, természetes bolygatások és szukcessziós stádiumok, folyamatos erdőborítás, fajok számára kedvező mikroélethelyek stb.).
- Az inváziós fafajok visszaszorításának és az idegenföldi fafajok alkalmazási feltételeinek meghatározása védett természeti területeken.
- Az erdő, mint életközösség, nem szakítható el a tájtól, amelynek része. Nemcsak önmagában alkot egységet, hanem a körülötte elhelyezkedő egyéb élőhelyekkel, táji elemekkel is dinamikus kölcsönhatásban van. A természetes erdőkben megfigyelhető jelenségek megértéséhez, illetve érvényesítéséhez, valamint a természetvédelmi erdőkezelés bevezetéséhez szükséges, hogy figyelemmel legyünk a természetben előforduló jelenségek három szintjére: a faegyed szintjére; az erdőállomány szintjére; a táj szintjére. Különös jelentőséget kap a táj szintű szemlélet az erdőssztyepp erdők esetében.
- Az ember hosszú idő óta része, és a jövőben is része lesz mind a természetes, mind az átalakított ökológiai rendszereknek. A biológiai sokféleség védelem célja a természeti értékek megőrzése

mellett az ember életfeltételeinek javítása is, így ezek a törekvések erdők esetében sem irányulhatnak az emberi tevékenység teljes kizárására. Meg kell találni a helyes egyensúlyt az erdők megőrzése és az emberi tevékenységek érvényesülése között.

Cselekvési irányok

- A természetes folyamatokra alapozott erdőkezelés és erdőgazdálkodás bevezetése.
- Erdőterületeken történő, a biológiai sokféleség megőrzésének szempontjait figyelembe vevő tervezés erősítése és összehangolása.
- Erdőterületeken végzett, a biológiai sokféleség megőrzésével kapcsolatos kutatás.
- Az erdők állapotát és állapot-változásait figyelő monitorozó rendszer kialakítása és működtetése.
- Az erdőssztyepp erdők megőrzése, a biológiai sokféleség megőrzése érdekében történő kezelése és megújítása.
- Vizes élőhelyek (árterek, lápok) erdeinek megőrzése, természetközeli kezelése és megújítása.
- Védőerdők megőrzése, helyreállítása.
- Az ökológiai hálózat fejlesztése erdőterületeken.
- Az erdők közcélú szolgáltatásait társadalmi szinten elismerő erdőfinanszírozási rendszer bevezetése.
- Az erdők tulajdonviszonyainak rendezése.
- Erdőterület-növelés természetszerű erdők telepítésével.
- A biológiai sokféleség megőrzés erdészeti kommunikációs stratégiájának kidolgozása.
- Az erdők védett természeti értékeit és természetes folyamatait nem veszélyeztető nagyvadlétszám fenntartása.

8.5. Halgazdálkodás, halászat, horgászat

A vizes élőhelyek a világ legveszélyeztetettebb élőhely-típusai. Ennek okai többfélék; Magyarország vonatkozásában a lecsapolásokat és a feltöltéseket kell megemlítenünk. Hazánkban területük fogyatkozása a folyamszabályozások megkezdése óta felgyorsult és folyamatos. A halgazdálkodásnak, a halászatnak és a horgászatnak a biológiai sokféleség megőrzésében játszott szerepét két fő területen, természetes vizeinkben és a mesterséges halastavakban kell vizsgálni.

Természetes álló- és folyóvizeink minősége, fizikai és biológiai állapota eltérő: a környezeti és humán eredetű hatások sok esetben alapvetően átalakították az élőhelyek jellegét, folyóink és tavaink halállományát. Az őshonos élővilág, a biológiai sokféleség megőrzése szempontjából súlyos gondot jelent, hogy természetes vizeink a betelepítések és a nem kívánatos fajbevándorolások következtében tele vannak faunaidegen halfajokkal, sőt legújabbán más betelepített szervezetek is megjelentek.

A halastavak Magyarországon jelentős szerepet játszanak a biológiai sokféleség védelmében. A tavak jelentős része természetes mocsár, vagy időszakos vízállás helyén létesült. Részben ezért, részben a szukcesszió előrehaladása miatt egyes törendszerek élővilága megközelíti a természetes mocsarak fajgazdagságát. Ma a halastavak azok a vízfelületek, amelyek a valamikori, az ország 25%-ára kiterjedő vízi világot kis foltokban megőrizték az Alföldön. Ezért a meglévők fenntartása és újabbak létesítése a biológiai sokféleség megőrzése szempontjából fontos feladat.

A hazai tógazdasági halászat, mint extenzív gazdálkodási forma kifejezetten kívánatos, főleg a gyenge talajadottságokkal rendelkező térségekben. A halastavaknak azért is nagy a jelentősége, mert egyes száraz térségekben vizet tartanak vissza. Az elmúlt évtized száraz periódusában a mezőgazdaság alapvető érdekévé vált a vizek bármilyen módon történő visszatartása. Ha Alföldünkön több víz lenne, az egyúttal lehetőséget kínálna egy korábbi gazdálkodási módra, amire elsősorban a természetes fajok, illetve az igényesebb növénykultúrák voltak jellemzőek.

Bár a halászat és horgászat elméletileg csak eltérő halfogási módszert jelent, azonban a biológiai sokféleség megőrzése szempontjából alapvetően különböző tevékenységek. A természetes vizek egy részén a horgászok nagy száma megengedhetetlen terhelést okoz. A természetes vizek jó ökológiai állapotának elérése tehát csak a halászat és a horgászat szempontjainak újragondolásával, az ebben érintettek aktív részvételével valósítható meg.

Cselekvési irányok

- A természetes vizek biológiai sokféleségének megőrzése.
- Az Európai Unió Víz Keretirányelv előírásai szerint a természetes vizek esetében kívánatos jó ökológiai állapot elérése.
- Vizes élőhelyek rehabilitálása a halászati hasznosítás figyelembevételével.
- A referencia-víztestekhez viszonyított, közel optimális halállomány jelenlétének biztosítása.
- A biológia sokféleség megőrzésének alávetett horgászat feltételeinek megteremtése, ennek keretében a horgásztársadalom szemléletformálása.
- A halállomány megőrzése és kezelése, összetételének javítása a halgazdálkodás új szempontok szerinti tervezésével. E tevékenységek során fokozott figyelmet kell fordítani a természetközeli állapotok elérésére, megtartására, a környezet- és természetvédelem szempontjaira.
- Ki kell dolgozni a gazdaságilag nem jelentős, de nagy természeti értékkel rendelkező, ritka vagy veszélyeztetett halfajok mesterséges szaporításának módszerét, elősegítve a fajok újratelepítését korábbi élőhelyeiken.
- Gondoskodni kell arról, hogy a súlyosan átalakított, partjuktól elválasztott természetes vizek partjuk állékonyosságának megőrzése mellett visszanyerjék morfológiai sokféleségüket, ami egyben lehetővé tenné a legkülönbözőbb halfajok szaporodásának biztosítását, és ezzel segítené a természetes halfauna sokféleségének megőrzését.
- Meg kell teremteni a nagy kiterjedésű természetes vizeinknél a faji sokféleség megőrzésének és az egészséges halegyüttesek fennmaradásának feltételeit. Ennek szellemében meg kell akadályozni az inváziós fajok további térhódítását, a nem őshonos fajok további betelepítését és megfelelő jogszabályokkal biztosítani kell, hogy újabb, nálunk nem honos vízi szervezet betelepítés útján ne veszélyeztesse vizeinket. Ki kell dolgozni a legveszélyesebb faunaidegen fajok természetes vizekből történő eltávolításának módszerét és az őshonos fajok elterjedését szükség esetén telepítéssel kell elősegíteni.

8.6. Területfejlesztés és turizmus

A területfejlesztés gyakorlatában érvényesíteni kell a decentralizált területfejlesztési politikát, a partnerségen alapuló, áttekinthetően működő rendszereket, a programozott fejlesztési gyakorlatot, valamint a tervezéshez és irányításhoz szükséges képesség fejlesztését.

A turizmus fejlesztésénél a gazdasági, társadalmi és esztétikai igények kielégítése mellett figyelembe kell venni az adott terület terhelhetőségét, a biológiai sokféleség védelmét, az alapvető ökológiai folyamatokat, valamint a különböző népek és csoportok kulturális integritását is.

Cselekvési irányok

- Az élő és élettelen környezet természetközeli állapotának megőrzése, a természetes rendszerek és természeti értékek megóvása, a bioszféra sokszínűségének megtartása.
- A természeti erőforrásokkal való gazdálkodásban a fenntartható hasznosítás elveinek figyelembe vétele és a lételemnek tekintett természeti erőforrásokkal való takarékos, értékvédő gazdálkodás. Az élőhelyek elkerülhetetlen megszüntetése esetén a kompenzációs elv alkalmazása vagy rehabilitáció.
- Az előzőekkel összefüggésben a gazdasági fejlődés és a környezet harmonikus, az ésszerű környezet-igénybevételre és a minimális környezetkárosításra törekvő viszonyának megvalósítása.
- A területrendezési és fejlesztési tervekben, illetve programokban megkülönböztetett figyelmet kell fordítani a sérült környezet, a táj és a természet rehabilitációjára.
- Új fejlesztésekre csak a környezet védelmét biztosító alpinfrastruktúra megteremtése után kerülhet sor.
- Az üdülőkörzetek fejlesztési terveinek környezeti vizsgálatában a biológiai sokféleség megőrzésének kellő súllyal kell megjelennie.
- A nemzeti parkok és más védett természeti területek kezelési terveiben az ökoturizmus nagyobb hangsúllyal történő megjelenítése, és ezzel összhangban az érintettek közötti együttműködés erősítése.

8.7. Vadászat

A vadászat a biológiai források egyik hasznosítási formája. Általában az élőhelyek megsemmisülése, leromlása, elaprózódása és szennyezése a legfőbb oka a fajok veszélyeztetetté válásának, azonban bizonyos esetekben a használat mértéke is meghaladja az egyes fajok önfenntartó képességét.

A vadállományok létszámának és dinamikájának függvényében a vadgazdálkodás három fő irányt követhet: csökkenő és/vagy kis létszámú állományok esetében a védelem a beavatkozások célja; stabil és rendszeres növekedésre képes állományok esetében a hasznosítás a beavatkozások célja, amelyek révén a tartamos és bölcs (fenntartható) használat biztosítható; gyorsan növekvő és/vagy nagy létszámú állományoknál a szabályozás a beavatkozások célja. A vadgazdálkodás tehát a védelem, a hasznosítás és a szabályozás között folytonosságot képez, ami lényegében azonos ökológiai, tudományos és gazdálkodási eszközöknek az adott helyzet által meghatározott dinamikus alkalmazását jelenti.

Cselekvési irányok

- Megfelelő vadállomány fenntartása.
- Vadgazdálkodási tervezés és fenntartható vadgazdálkodás megvalósítása.
- Az élőhelyek és az állományok dinamikáját figyelembevevő kezelési tervek kidolgozása és ezek alkalmazása.
- A nemzetközi és hazai vadgazdálkodási kutatásokban, illetve a gyakorlatban felhalmozott monitoring, élőhely- és állománykezelési módszerek, tapasztalatok egységes szemléletű feldolgozása, alkalmazása, különös tekintettel azok természetvédelmi vonatkozásaira.
- A természetes állományokban – sok esetben kedvezőtlen – változást előidéző jövevény fajok monitorozása és létszámuk szabályozása.

8.8. Bányászat

Bányászati tevékenység során törekedni kell az ásványvagyon-gazdálkodás optimalizálására. Nem megújuló, véges természeti erőforrásokról lévén szó, hosszú távon lépéseket kell tenni az ásványi nyersanyagok iránti igény csökkentése érdekében. Olyan technológiákat kell előnyben részesíteni, amelyek képesek kiváltani, vagy részben helyettesíteni a bányászati termékeket, továbbá törekedni kell a kitermelt ásványi nyersanyagok takarékos és hatékony felhasználására, a megújuló energiaforrások használatára. A hazai igények hosszú távú kielégíthetősége és a természeti terhelés csökkentése érdekében mérsékelni kell a feldolgozatlan ásványi nyersanyag exportját. A bányászati tevékenység jogszabályi hátterét úgy kell rendezni, hogy az a biológiai sokféleség védelmét, megőrzését és fenntartható használatát is lehetővé tegye. Kiemelt figyelmet kell szentelni a földtani vonatkozású természeti értékeknek egyrészt, hogy a bányászat minél kevesebb kárt tegyen bennük, másrészt, hogy a bányaművelés során megismert értékeket megőrizhessük és azok – természetvédelmi bemutatóhelyet képezve – a tudatformálás, a szemléletalkotás eszközei lehessenek.

Cselekvési irányok

- A terület kiválasztásakor az ásványi nyersanyag kutatására tervezett terület kijelölése során figyelembe kell venni a fellelhető természeti értékeket, a terület védettségi szintjét és a regionális szemlélet alapján vizsgálni kell, hogy a térség hány és mekkora kapacitású bányát bír el.
- A kutatási folyamat során a kutatási tevékenységet a természet lehető legkisebb terhelésével kell végezni.
- A bányászati termelés megkezdésekor figyelembe kell venni a biológiai sokféleség szempontjait, a szabályozásnak ki kell térnie a területen ismert és a termelés során esetleg előkerülő természeti, földtani értékekkel kapcsolatos teendőkre, illetve az esetleg megjelenő hidrológiai és hidrogeológiai kérdésekre is.
- A tájrendezés során a bányászat által megváltoztatott területeket úgy kell rendezni, hogy a biológiai sokféleség minél jobban közelítsen az eredeti állapothoz.

- A kialakult bányatavak és a földalatti bányatérsegek is fontos élőhelyek lehetnek, ezért a táj rendezése, a rekultiváció folyamán a biológiai sokféleség szempontjait itt is érvényesíteni kell.
- A rendezett terület hasznosítása, az utógondozás során biztosítani kell a jóváhagyott tájrendezési tervben megfogalmazott újrahasznosítási cél megvalósulását és a hasznosítási folyamat során is figyelemmel kell lenni a biológiai sokféleség védelmére.
- El kell érni, hogy a tájrendezési tervben jóváhagyott hasznosítási mód legalább 5 évig működjön, amihez a szükséges természetvédelmi kezelést biztosítani kell.